

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת שופטים

המפתח להצלחה בגיוס!

על ההבדל בין מלכות ישראל למלכות הגויים, בין דוד לשאול
ובין כפייה לבחירה. ומה הפתרון למשבר הגיוס?

שני סוגים של מלכים

בפרשתנו, פרשת שופטים, מביאה התורה את בקשת העם למלך: "ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי". עם ישראל מבקש שיהיה לו מלך שינהיג אותו כפי שעושים כל העמים שסביבו, אך התורה, במענה לבקשה זו, מציגה מודל שונה לחלוטין של מלוכה: "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו". עם ישראל מבקש מלך "ככל הגויים", אך הקדוש ברוך הוא מכוון אותנו למלך מסוג אחר לגמרי.

מהו אם כן ההבדל בין מלך "ככל הגוים" לבין מלך "אשר יבחר ה' אלקיך בו"?

בראש ובראשונה, את המלך "ככל הגוים" ממליכים מחמת צורך שנולד מתוך המציאות. אצל אומות העולם המלכת המלך נועדה להבטיח את ההישרדות, כדי להתקיים בעולם בצורה בטוחה מתוך מחשבה שזוהי הדרך הכי טובה להתמודד עם אתגרי החיים. לעומת זאת, המלכת מלך "אשר יבחר ה'" נובעת ישירות מתוך הרצון של ה'. התורה מבקשת שנמליך מלך כדי לקיים מצווה ולא מתוך כורח המציאות.

כאשר נתבונן, נגלה ששורש ההבדל עמוק עוד יותר: המלכת מלך "ככל הגויים" צומחת מתוך מצוקה והכרח, לאחר שנוצרת ההכרה שאין ברירה אחרת, ואילו המלכת מלך "אשר יבחר ה'" נובעת מתוך בחירה חופשית, מכיוון שה' חפץ בכך.

הבדל זה בין שני הסוגים של המלוכה אינו מתבטא רק בסיבה שבגללה ממליכים את המלך – בין אם מתוך הכרח ובין אם מתוך רצון ובחירה – אלא ניכר היטב גם באופי ההנהגה של המלך עצמו. מלך "ככל הגויים" מונע מתוך הדחף הפנימי לשרוד במציאות המאיימת, ומתוך כך הוא מנהל את ממלכתו כאשר שאלת הקיום היא הציר המרכזי של כל פעולותיו. לעומתו, מלך "אשר יבחר ה' אלקיך בו" שקוע כל-כולו ברצון של ה', ומתוך הקשר עם ה' הוא מנהיג את עמו ומוביל את המציאות.

קשיי העולם אינם מנהלים אותו או מטרידים את רוחו, אלא הקשר עם ה' הוא זה שממלא את כל אישיותו, ומתוכו הוא ניגש אל המציאות מתוך חירות נפשית ובחירה אמיתית.

שאל ודוד

ואכן, בהיסטוריה של עם ישראל בולטות שתי דמויות מרכזיות של מלכים, שאל ודוד, המשקפות את שני המודלים של המלוכה שמציגה התורה: בקשת העם למלך "ככל הגויים" לעומת רצון ה' ל"מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו".

שאל המלך הוכתר למלוכה מתוך בקשת העם למלך "ככל הגויים". זקני ישראל פנו אל שמואל הנביא בבקשה "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים", מתוך רצון בהנהגה צבאית ומדינית יציבה. כמענה ישיר לדרישה זו, כיוון ה' את שמואל אל שאל, שהיה "משכמו ומעלה גבה מכל העם" – דמות שהתאימה בדיוק לתפיסת המנהיג שהציבור חיפש. שמואל משח את שאל והציג אותו בפני העם בקריאה "הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם", וכך הפך שאל למלך כתרגום מעשי לבקשת הציבור.

גם אופי ההנהגה של שאל המלך ביטא התנהלות של "מלך ככל הגויים". כפי שנזכר במאמר לפני שבועיים, הצביון של מלכות שאל הוגדר עוד מראש על ידי ה' עצמו: כאשר שאל, אז עוד איש פשוט, מגיע לשמואל בחיפוש אחר אתונות אביו, פונה ה' לשמואל ואומר: "הנה האיש אשר אמרתי אליך, זה יעצר בעמי", ורש"י מפרש "יעצר בעמי – ימשול". שאל היה עסוק בעיקר בממשל, מתוך דחף פנימי לדאוג להישרדות הקיומית של העם.

הנהגה זו של שאל, המונעת מתוך דחף הישרדותי, מתבלטת בכמה אירועים מרכזיים בחייו. רואים זאת, למשל, בהתנהלותו במלחמת מכמש מול מחנה פלשתים המאיים והתפזרות הלוחמים בשטח. כאשר שמואל מתעכב מלהגיע, חש שאל שאין לו ברירה וניגש להקריב את העולה בעצמו כדי למנוע התפרקות מוחלטת של העם. כאשר נשאל לפשר המעשה, הודה כי פעל מתוך לחץ הנסיבות והסביר שפעל מתוך תחושה ש"פלשתים נאספים מכמש", ולכן "ואתאפק ואעלה העלה".

בתגובה לכך מודיע לו שמואל הנביא שה' מעוניין במלך מסוג אחר – מלך שאינו מונע מתוך דחף של הישרדות, אלא מעמיד במרכז את רצון ה': "ויאמר שמואל אל שאל: נסכלת! לא שמרת את מצות ה' אלהיך אשר צוך, כי עתה הכין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם. ועתה ממלכתך לא תקום, בקש ה' לו איש כלבבו ויצוהו ה' לנגיד על עמו, כי לא שמרת את אשר צוך ה'".

והנה, דוד המלך הוא האיש כלבבו של ה', שמעמיד את המלוכה על הקשר עם ה', ועל הקשבה לרצונו. אצל דוד כל ההתנהלות בתוך המציאות היא חלק מהקשר שלו עם ה', ומתוכו הוא ניגש למלחמות ולמאבקים. כך אנו רואים לכל אורכו של ספר תהילים, שאת כל קשיי המציאות רואה דוד כחלק מהפנייה שלו לה'. כאשר הקשר עם ה' עומד במרכז, ההתמודדות היא לא מתוך ההכרח של המציאות אלא מתוך בחירה להתמסר לרצון ה'.

הניגוד בין תפיסת המלוכה של דוד לתפיסת המלוכה של שאול הוא הסיבה לרוח הרעה ש'משגעת' את שאול המלך ומניעה אותו לרדוף אחר דוד. שאול ראה בתפיסת המלוכה של דוד, המציבה במרכז את הרצון של ה', איום ישיר על עצם הישרדות הקיום. משום כך הוא מתבטא בחריפות רבה כל כך על דוד, ואומר לבנו יהונתן: "כי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תכון אתה ומלכותך, ועתה שלח וקח אתו אלי כי בן מות הוא".

צבא חובה או צבא התנדבות?

אך הביטוי המובהק ביותר לניגוד בין המלוכה של שאול למלוכה של דוד, הוא בשאלה כיצד מתנהל הצבא – האם הוא צבא חובה או צבא של התנדבות.

שאול המלך, שמונע מתוך הדחף לדאוג לקיום, מגייס את כולם למלחמה בכפייה. כאשר נחש העמוני צר על יבש גלעד, שאול חותך צמד בקר ושולח את הנתחים לכל גבול ישראל, ומזהיר: "אֲשֶׁר אֵינָנו יֵצֵא אַחֲרֵי שְׁאוּל וְאַחֲרֵי שְׁמוּאֵל – כֹּה יַעֲשֶׂה לְבָקְרוֹ! וַיִּפֹּל פָּחַד ה' עַל הָעָם וַיֵּצְאוּ כָאִישׁ אֶתְדָּ"ר. כאשר חשים את ההכרח של המציאות, אין מקום לבחירה, אין מקום להתנדבות, כולם חייבים להגיע ולשאת בנטל.

לעומתו, אצל דוד המלך כל המלחמה בנויה ממתנדבים. קודם כל, הלחימה הראשונה של דוד עצמו אינה נובעת מפקודת גיוס. דוד מגיע למערכה בעמק האלה רק כדי לראות את שלום אחיו ולהביא להם מזון. אך כאשר הוא שומע את חרפות גולית הפלשתי, הוא מתנדב לצאת לקרב מתוך רצון פנימי, בעוד שאר הצבא עומד מבועת.

כאשר המציאות לא מטרידה, אלא הקשר עם ה' עומד במרכז, כל העיסוק במציאות הוא מתוך בחירה ורצון. ממילא גם כאשר מנהלים גיוס למלחמה, לא כופים על האנשים לבוא להילחם, שכן שום דבר לא 'מכריח' להילחם על הקיום, אלא פשוט כל מי שמלא בחשק ורצון עז לממש את הרצון של ה' בעם ישראל – מוזמן בשמחה...

כך אנו מוצאים בתקופת בריחתו של דוד משאול, כאשר מתגבש סביבו כוח צבאי ראשוני. אנשים אלו אינם מגיעים מכוח צו מלכותי או חובת גיוס, אלא בוחרים מרצונם החופשי לקשור את גורלם בגורלו. אותם לוחמים הרגישו שהדבר שהכי חשוב לדוד הוא הקשר עם ה', ולכן הם רצו להתמסר בכל ליבם. כך מתאר לנו הנביא: "וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשֶׁם וַיִּמְלֹךְ אֶל מְעֵרַת עֲדֹלָם... וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל אִישׁ מְצֹק וְכָל אִישׁ אֶשֶׁר לוֹ נֶשֶׂא וְכָל אִישׁ מֵר נֶפֶשׁ, וַיְהִי עֲלֵיהֶם לְשָׂר, וַיְהִיו עִמּוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ".

בהמשך, כאשר ממליכים את דוד המלך, נאספים אליו אלפי לוחמים לחברון, "עַד לְמַחֲנֶה גָדוֹל בְּמַחֲנֶה אֱלֹהִים". בפסוקים מודגש שהלוחמים הללו לא מגיעים לדוד מתוך כפייה, אלא בלב שלם ומתוך בחירה: "כָּל אֱלֹהִים אֲנָשִׁי מִלְחָמָה עֲרִכִּי מַעֲרָכָה בְּלִבְּב שָׁלֵם בָּאוּ חֲבֵרוֹנָה לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל".

אפשר היה לחשוב שצבא שמבוסס על התנדבות יסבול מכמות קטנה של חיילים, ולעומתו, צבא שמבוסס על כפייה יהיה בעל מספר רב יותר של לוחמים. אך כאשר אנו מתבוננים במספרים, אנו רואים שצבאו של דוד המלך – המבוסס על התנדבות – היה עצום. כך מתואר בדברי הימים: **וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת מִסְפַּר מִפְּקַד הָעָם אֶל דָּוִיד וַיְהִי כֹל יִשְׂרָאֵל אֱלֹף אֲלָפִים וּמֵאָה אֱלֹף אִישׁ שְׁלֹף חֶרֶב וַיהוָה אֲרֻבַּע מֵאוֹת וּשְׁבַעִים אֱלֹף אִישׁ שְׁלֹף חֶרֶב.** סה"כ: 1,570,000 לוחמים. לפי זה עולה, שצבא של התנדבות ורצון חופשי הוא מתכון להצלחה בגיוס.

לעבור לצבא התנדבות!

גם היום, הדיון הציבורי סביב חובת הגיוס והנשיאה בנטל מגיע מתוך תפיסת המלוכה של שאול המלך – תפיסה הפועלת מתוך כורח המציאות ודחף הישרדות. משם נובע הניסיון לגייס את כולם בכפייה, ובפרט את הציבור החרדי, מתוך מחשבה שהצלחה מבוססת על לחץ וחרדה מפירוק.

כאשר אנו מתבוננים במלחמה האחרונה, אנו מגלים שעיקר העוצמה של הלוחמים לא הגיעה מתוך תחושת ההכרח של המציאות, אלא בעיקר מתוך הרצון הטוב להיות חלק מהמערכה של עם ישראל.

כדי להצליח באמת, מוכרחים לשנות ראש ולעבור לתפיסת המלוכה של דוד המלך. המניע של עם ישראל לא אמור להיות חרדת הקיום, אלא הרצון לממש את רצון ה' בעולם. עוצמה אמיתית אינה נבנית מכפייה, אלא מתוך בחירה ורצון, ולכן הצבא צריך להפוך לצבא של התנדבות, כך שכל מי שחפץ לקחת חלק במימוש רצון ה' יצטרף אליו בשמחה ובלב שלם.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

